

Grécka tragédia, slovenská tragédia, európska tragédia

Grécka tragédia

Tragédia, ktorou už 5 rokov prechádza je Grécky ľud, je epických rozmerov a bude mať ďalekosiahle dôsledky nielen pre grécku spoločnosť, ale pre celú Európu a takto bude mať dopad aj na globálny vývoj. Život pre milióny ľudí sa v Grécku stal za posledné roky neznesiteľným. Odhaduje sa, že už viac ako 11 000 ľudí si vzalo život v dôsledku ekonomickej biedy, ktorú im priniesla politika škrtov naordinovaná Trojkou po roku 2010.

Mnohí odborníci varovali pred touto politikou škrtov. Takáto politika prináša prepád ekonomiky, nárast nezamestnanosti a chudoby. A tak sa aj stalo. Oficiálna nezamestnanosť stúpila z predkrízových 7,5 % v roku 2008 na 25,6 % (marec 2015) nehovoriac o nezamestnanosti mladých, ktorá sa pohybuje okolo 50 %. To sú ohromujúce čísla. Za posledných 5 rokov už opustilo krajinu v snahe nájsť prácu viac ako 200 000 ľudí (2 % obyvateľstva) a prevažne vysokokvalifikovaných odborníkov. Od roku 2010 dôchodky klesli o 40 %, poklesli platy, poklesla minimálna mzda. Chudobou je ohrozených viac ako tretina ľudí (2012) (na Slovensku je to 19,8 %). Takýto stav ekonomiky sa nevyhnutne prejavil na psychickom zdraví obyvateľstva a nárastom počtu samovrážd. V Grécku sa odohráva skutočná ľudská tragédia, ktorá je však výsledkom zámerne implementovanej politiky.

Záchrana Grécka v roku 2010 nebola záchranou Grécka. Bola záchranou súkromných nemeckých a francúzskych bánk. 90 % z peňazí, ktoré boli poskytnuté v rámci záchranného programu išlo priamo týmto súkromným bankám. A na grécky ľud bol uvalený nový a ešte väčší dlh.

Kde sú princípy kapitalizmu?! Pokiaľ súkromná banka urobí zlý úver, požičia niekomu, kto nemôže dlh zaplatiť, je to jej problém. Dlh musí odpísať a započítať ho do svojich strát. A pokiaľ je ten dlh príliš veľký, banka musí skrachovať. Také sú princípy slobodného trhu predsa. Deutsche Bank, Commerzbank, PNB Paribas, Crédit Agricole a ďalšie banky, ktoré boli zachránené týmto novým dlhom, mali za svoje podnikanie niešť zodpovednosť. Mitch Feierstein, známy finančník a zároveň kritik súčasného finančného systému, hovorí, že *kapitalizmus bez bankrotu je ako katolicizmus bez pekla*.

Ľudské tragédie, ktoré sa v Grécku odohrávajú v posledných rokoch, nie sú spôsobené lenivosťou ani 1000-eurovými dôchodkami. Takéto „jasné“ príčiny sú užitočné tak pre zabávačov spoza mikrofónov komerčných rádii alebo sú ideálne na hlbokú krčmovú debatu. Tieto tragédie sú spôsobené eurozónou - menovou úniou, ktorá by sa ani nemala tak nazývať, keďže jej chýba jeden z kľúčových mechanizmov - transferový mechanizmus, ktorý menovú úniu definuje.

Menová únia je dohoda spoločenstva ľudí na rôznych územiach, že budú používať rovnakú menu – peniaze. Niečo takéto má mnoho výhod – predovšetkým umožňuje jednoduché transakcie medzi členmi týchto spoločenstiev. Avšak ekonomická štruktúra a z toho vyplývajúci charakter transakcií sú kľúčovým faktorom. Menovou úniou bolo bývalé Československo, kde ekonomika českej časti federácie bola značne výkonnejšia ako tá naša slovenská časť. Menovou úniou bolo aj územie Slovenska v období používania Slovenskej koruny.

Na regionálnej nerovnosti v našej krajine je ilustrácia plnej menovej únie zrozumiteľná. Zanedbané regióny s vysokou nezamestnanosťou a s veľmi slabou miestnou ekonomikou majú len veľmi málo firiem, ktoré takpovediac obsluhujú zákazníkov z iných regiónov. Prostredníctvom ich tržieb prichádzajú do slabého regiónu transakčné prostriedky (peniaze), ale je ich málo. Zároveň však obyvatelia tohto regiónu majú svoje bežné potreby, za ktoré musia platiť a pokiaľ sú tieto potreby uspokojované firmami z iných regiónov, peniaze odchádzajú mimo, teda transakčných prostriedkov ubúda. Pre príklad si môžeme predstaviť koľko firiem z Bratislavského kraja obsluhuje potreby ľudí žijúcich v Banskobystrickom kraji a opačne. Môžeme oprávnenne predpokladať, že viac sa transakčné prostriedky presúvajú smerom do Bratislavského kraja ako naopak. To ale znamená, že časom sa objem transakčných prostriedkov v Banskobystrickom regióne znižuje. Vzájomná výmena je pre Bratislavský kraj prebytková a pre Banskobystrický deficitná. Na korekciu tejto nerovnosti sa používajú transferové mechanizmy ako napríklad daňová politika. Dane vyzbierané v celej krajine sú prerozdelené späť na financovanie škôl, nemocníc, samosprávy, štátnych orgánov a podobne. Ľudia zamestnaní v týchto sektoroch aj v slabých regiónoch majú finančný príjem, ktorý potom následne vstupuje do kolobehu uspokojovania potrieb.

Tieto vzťahy platia aj pre štáty navzájom. Pokiaľ štáty majú vlastnú menu, stanoveným kurzom si vzájomné obchodné nerovnosti korigujú. Takto napríklad fungoval dlhodobý vzťah Nemecka a Talianska a ich mien marky a líry. Keď však takto rozdielne štáty/regióny vstúpia do menovej únie, kurz ako korekčný nástroj mizne a nastupuje korekčný nástroj transferový. Tento nástroj však v eurozóne chýba. Preto niektoré krajiny čím ďalej tým viac svoje deficity plátajú požičianím si peňazí, ktoré mimochodom po vstupe do eurozóny si mohli začať požičovať za veľmi nízke úroky. A preto to zadlžovanie išlo a ide tak ľahko. Napríklad súčasné nízke úroky hypoték na Slovensku podstatne zvýšili záujem ľudí zadlžiť sa na celý život. To isté platí aj pre vlády štátov.

Samozrejme, že toto vysvetlenie problému menovej únie je veľmi zjednodušené a realita je podstatne komplexnejšia, avšak na pochopenie problému Grécka, Talianska, Španielska a ďalších krajín eurozóny postačuje. Pre tých, ktorí chcú problém Gréckeho dlhu lepšie pochopiť, môže výborne poslúžiť vynikajúca štúdia „Nedokončená eurozóna“ od troch odborníkov nášho ministerstva financií.

To, že Grécko splnilo kritériá na vstup do menovej únie pomocou kreatívnej práce so štatistickými údajmi, je všeobecne známy fakt. Známy je aj fakt, že na túto kreatívnu prácu si grécka vládna elita najala firmu v tejto oblasti nanajvýš kompetentnú – americkú banku Goldman Sachs (mimochodom je to bývalý zamestnávateľ súčasného prezidenta ECB). Grécko však nebolo jedinou krajinou, ktorá si vylepšovala čísla, aby sa dostala do eurozóny. Všetky štáty vylepšujú čísla, či je to HDP alebo nezamestnanosť alebo deficity, pretože sú to veľmi dôležité a citlivé údaje, ktorými sa politici prezentujú. A je naivné si myslieť, že EÚ o tomto falšovaní nevedela. Okrem toho, že EÚ má vlastnú štatistickú inštitúciu Eurostat, ktorá národné štatistiky kontroluje, európski politici sú z rovnakého cesta ako tí národní a preto veľmi dobre vedia ako veci fungujú. Napríklad súčasný prezident EÚ je bývalý niekoľkonásobný premiér Luxemburska, ktoré je vychýreným daňovým rajom Európy. Ten určite vie, ako to v živote chodí.

Nemecký dlh z druhej svetovej vojny bol v roku 1953 dramaticky reštrukturalizovaný, kde 50 % dlhu bola odpísaná a zostávajúci bol predĺžený na 30 rokov a splácanie bolo podmienené dobrými hospodárskymi výsledkami. Nemecko, krajina ktorá spôsobila najväčšiu vojnu v histórii ľudstva

a okrem iných krajín zničila aj Grécko, a ktorej dlhy boli podstatne zoškrtané, teraz Grécku upiera právo na rovnaké zaobchádzanie. Nehovoriac o tom, že Grécku odmieta zaplatiť vojnové reparácie.

Časť gréckeho dlhu má svoj pôvod ešte v povojnovom období, kedy v Grécku vládli fašistické vlády, podobne ako v Španielsku a Portugalsku. V medzinárodnom práve existuje niečo ako Nelegitímny dlh, ktorý hovorí, že dlh, ktorý bol na krajinu uvalený nedemokratickým alebo skorumpovaným režimom, nie je dlh legitímny a preto nemusí byť obyvateľstvom krajiny splatený. Veriteľ je tiež zodpovedný za to, komu a na aké účely požičiava. A tento zákon už bol niekoľko krát v minulosti použitý a krajiny na jeho základe dosiahli zrušenie celého alebo časti dlhu. Časť gréckeho dlhu by mal byť vyhlásená za nelegitímnu a to nielen tá pochádzajúca z čias fašistických vlád, ale aj tá, ktorá bola krajine nanútená po roku 2010.

Áno, Grécko má vážne problémy s korupciou a dlhé roky. Vyhýbanie sa plateniu daní bol takmer národný šport. A ktoré krajiny v súčasnej Európe problémy s korupciou nemá? Znamená to teda ale, že krajina musí byť ekonomicky, sociálne a politicky zničená a ponížená?

Slovenská tragédia

Naša politická reprezentácia veľmi dobre vie, čo sa v skutočnosti deje. Musí však držať oficiálnu líniu, ktorú tlačí Nemecko a Francúzsko. Nie je však nevyhnutné používať konfrontačný tón smerom ku Gréckej vláde. To už je nadpráca a je otázne, či to je úloha zadaná alebo dobrovoľná. Každopádne tieto postoje len potvrdzujú, že Slovensko stratilo veľkú časť svojej suverenity. Nech by u nás bola akákoľvek vláda, jej postavenie voči Bruselu je asi také ako majú šéfovia Žilinského kraja voči centrálnej vláde v Bratislave. Riešte si zber komunálneho odpadu, ale o dôležitých veciach rozhodujeme my a vy budete pri tom stáť v pozore a spievať.

Také sú politické reálie väčšiny malých krajín v EÚ. Na tom nie je nič nezvyčajného. Oveľa horšie však je vnímanie gréckej tragédie bežnou populáciou na Slovensku. Je pochopiteľné, že keď viac ako 70 % ľudí v našej krajine nezarába ani 500 Eur mesačne, že ich poburuje také niečo ako 1000-eurové dôchodky lenivých Grékov. Taká nehoráznosť. Veľmi smutným faktom je, že na Slovensku chýba základná prirodzená solidarita s národom, ktorý sa nachádza v ťažkej núdzi vďaka politike, ktorá mu bola nanútená zahraničnými veriteľmi. To, že väčšina našej populácie vôbec nerozumie problému Grécka nijak neprekvapuje, keďže slovenské médiá o celej veci informujú len veľmi povrchné a času na samoštúdium je veľmi málo, keďže svojich starostí má každý dosť. Šokujúci je však absolútny nedostatok empatie a solidarity. A to je na gréckej tragédii pre našu krajinu najväčšia tragédia.

Európska tragédia

Reštrikčnú politiku EÚ kritizujú mnohí významní svetoví ekonómovia. Kritiku si Brusel vypočul aj priamo od vlády USA. Tvrdá politika voči Grécku, Taliansku, Španielsku a ďalším krajinám však pokračuje a má následky nielen na ekonomiku, ale aj na vzťah Európanov voči EÚ.

Eurozóna je menová únia, z ktorej má prospech predovšetkým Nemecko a naopak pre mnohé krajiny je zvieracou kazajkou. Pokiaľ Grécko ostane v eurozóne a nevyhlási bankrot, nedostane sa zo súčasnej hlbokéj a dlhotrvajúcej krízy. Jeho dlh, tak ako aj dlh ďalších krajín, je nesplateľný. To vedie všetci zainteresovaní. Jeho splatenie je v zásade druhoradá vec. Primárne je dlh veľmi účinný nástroj spoločenskej kontroly a dosahovania poslušnosti.

Víkendové referendum v Grécku vystrašilo politické elity v Európe. Referendum a voľby sú vítaným nástrojom demokracie, len pokiaľ predpokladané výsledky korešpondujú so záujmami Bruselu. O referendum sa pokúsila už predchádzajúca grécka vláda, pretože Trojka prichádzala so stále novými krutými opatreniami. Rýchlo však z referenda zišlo, keď dala nemecká kancelárka jasne najavo, čo si o takom pochabom nápade veritelia myslia. Demokracia je pre veriteľov, nie pre dlžníkov.

Posledné voľby do europarlamentu vystrašili Európu novou vlnou euroskeptických strán a extrémnej pravice. Trend pokračuje ďalej, pretože európski lídri sa už ani veľmi netvária, že zastupujú záujmy Európanov. Brusel otvorene vystupuje za záujmy korporácií, ako dokazuje aj tajné vyjednávanie o TTIP dohode s USA.

Globálnu krízu v roku 2008 spôsobili tie najväčšie banky sveta. Tieto inštitúcie sú už také veľké, že sú nazývané ako príliš veľké na krach. Vlády sa ich boja nechať padnúť, aby nespôsobili kolaps celého finančného systému. Po kríze sú však ešte väčšie a ich vplyv na verejnú politiku je ešte väčší. Pre predstavu - bilančná suma Deutsche Bank bola v roku 2006 1 134,83 mld. USD. Po kríze v roku 2014 už bola 2 220,40 mld. USD. V prípade francúzskej banky BNP Paribas to bolo 1 227,95 mld. USD v roku 2006 a v roku 2014 to bolo už 2 480,50 mld. USD. Schválený rozpočet SR na rok 2013 bol 22,58 mld. USD. Dlh Grécka je približne 177 mld. EUR (177,1 % ročného HDP).

Nemecko a Francúzsko prostredníctvom EÚ chcú, aby za záchranu zlých úverov ich súkromných bánk zaplatilo platobne neschopné Grécko, ktoré sa stalo platobne neschopným vďaka euru. Spôsobuje to napätie a antagonizmus medzi národmi a voči EÚ ako takej. Paradoxne euro, ktoré malo byť nástrojom a symbolom zmierenia a integrácie po stáročia sa masakrujúcich národov, sa stáva nástrojom a symbolom európskej dezintegrácie a dúfajme, že k tomu najhoršiemu nedôjde.

Adrián Ondrovič, 6. 7. 2015
Ekonomický ústav, SAV